

Суховерський М.Т.

студент,

Науковий керівник: Шевчук А.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ЗЛОЧИННА СПІЛЬНОТА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ НОВЕЛИ

Як відомо, законодавець сформулював визначення співучасті у кримінальному правопорушенні, специфікою якої є умисна спільна участь двох і більше суб'єктів, що зумовлює підвищену суспільну небезпеку, часто визнається найбільш небезпечною формою протиправної діяльності, а також може виступати обставиною, що

обтяжує покарання. Відповідно, для чіткого і легкого регулювання цього питання, у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) виділено форми співучасті за такою характеристикою, як співучасть особливого роду. Зокрема у статті 28 КК України передбачені такі форми: вчинення кримінального правопорушення групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, організованою групою або злочинною організацією [1].

Проте 4 червня 2020 р. Верховна Рада України ухвалила закон про внесення деяких змін до КК України. Через це стаття 255 КК України була доповнена новою частиною, яка вводить, фактично, нову форму співучасті: злочинну спільноту. Згідно із ч. 4 ст. 255 КК України, під створенням злочинної спільноти слід розуміти об'єднання двох чи більше злочинних організацій, керівництво такою спільнотою [1]. Проте жодних доповнень до статті 28 КК України, яка безпосередньо передбачає форми співучасті, не було внесено.

На нашу думку, це не є основною похибкою законодавця. Адже, проаналізувавши коротеньке визначення такого утворення як «злочинна спільнота», вимушені констатувати, що з нього можна виділити тільки кількісну ознаку: участь від 10 суб'єктів. Щодо інших істотних ознак, то їх законодавець не визначив. Чи можна стверджувати, що злочинна спільнота та злочинна організація мають тотожні ознаки?

З однієї сторони можна, адже злочинна спільнота фактично складається із злочинних організацій. Проте у чому тоді різниця між цими двома формами? Пропонуємо проаналізувати визначення злочинної організації, яке законодавець закріпив у ч. 4 ст. 28 КК України: кримінальне правопорушення визнається вчиненим злочинною організацією, якщо воно вчинене стійким ієрархічним об'єднанням декількох осіб (п'ять і більше), члени якого або структурні частини якого за попередньою змовою зорганізувалися для спільної діяльності з метою безпосереднього вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів учасниками цієї організації, або керівництва чи координації кримінально протиправної діяльності інших осіб, або забезпечення функціонування як самої злочинної організації, так і інших кримінально протиправних груп [1]. Тож кількісна ознака охоплює 5 і більше суб'єктів, тобто 10 учасників також можуть входити до злочинної організації. Всі інші ознаки є спільними для цих двох форм. Це і стійкість, і наявність структурованих частин, і мета, тощо. Тож об'єднання двох, трьох чи п'ятих злочинних

організацій означатиме створення нової злочинної організації або злочинної спільноти.

З іншої сторони, відповідь не є настільки очевидною. Адже якщо порівняти такі форми співучасті, як група осіб за попередньою змовою і організована група, то організована група не може включати у себе групу осіб за попередньою змовою, а остання не може включати в себе групу осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення. Це пов'язано із тим, що кожна форма співучасті наділена особливими ознаками, що дозволяють відмежовувати їх одна від іншої. На нашу думку, така невизначеність стосовно поняття злочинної спільноти, може викликати проблеми під час її класифікації та застосування на практиці. Зокрема, Марина Фоменко зазначає, що дотримання принципу правової визначеності щодо криміналізації суспільно небезпечних діянь, вчинених злочинними об'єднаннями, означає забезпечення законодавцем точності, максимальної однозначності юридичних категорій, що давало б змогу правозастосувачеві та іншим адресатам кримінально-правових норм чітко з'ясувати зміст та межі кримінально-правової охорони [2]. Проте у цьому випадку вищезгаданий принцип не дотриманий. Тож, включення до КК України нової форми співучасті є невиправданим та поспішним. Адже злочинна спільнота де-факто не створює жодної нової форми співучасті. Навпаки, тільки вносить неясність, можливість затягувань судових процесів, у певній мірі уникнення відповідальності для учасників такого об'єднання.

Розглядаючи злочинну спільноту, ми розуміємо, що сама по собі назва є фікцією, яка тільки вказує на певні ознаки, притаманні саме цій формі об'єднання осіб. Створення, керівництво злочинною спільнотою, а також участь у ній є проявом діяльності чи бездіяльності об'єднання осіб. Ієрархічна структурованість, попередня зорганізованість, наявність спільної мети злочинного об'єднання та вчинення в його складі кримінальних правопорушень є нормативними (обов'язковими) ознаками злочинних організацій і злочинних спільнот [3]. Звертаємо увагу на той факт, що участь у діяльності злочинної спільноти беруть усі учасники, незалежно від ролі та ієрархічної підпорядкованості. Окрім усього іншого, варто звернути увагу на той факт, що КК України не передбачає відповідальність за таку участь у злочинній спільноті. Адже відповідно до ч. 4 ст. 255 КК України, відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 10 до 15 років з конфіскацією майна застосовується тільки за створення і керівництво такою спільнотою [1]. Тож запитання чи

підлягатимуть відповідальності учасники, які брали участь у спільноті залишається відкритим.

Виходячи з формулювань законодавця, ефективним та достатнім є притягнення до відповідальності тільки організатора злочинної спільноти. Адже відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 27 КК України організатором є особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою чи вчиненням. Організатором також є особа, яка утворила організовану групу чи злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка забезпечувала фінансування чи організувала приховування кримінально протиправної діяльності організованої групи або злочинної організації [1]. Проте застосування цієї норми також є під сумнівом, адже до завдань організатора віднесене утворення організованої групи чи злочинної організації, про злочинну спільноту законодавець не згадує. Керуючись логічними міркуваннями, ми припускаємо, що організатор у злочинній спільноті виконуватиме такі ж (ідентичні) завдання. Така неуважність законодавця має наслідком прогалини у КК України, які унеможливають цілісне застосування статтей Загальної та Особливої частин.

Аналізуючи норму про відповідальності за участь у злочинній спільноті з іншої сторони, хотіли б виразити занепокоєння і категорично протилежну думку стосовно покарання тільки суб'єктів, які створили та керували такою організацією. За таких умов зменшення правопорушень у державі є неможливим. Адже особа продовжуватиме свою протиправну діяльність у злочинній спільноті, знаючи що не буде покараною за це діяння. Кількість переваг від такого членства у неї більше ніж недоліків. Маємо на увазі, нові знайомства, передача досвіду від більш вправних правопорушників до початківців. Недоліків зовсім не має, адже відповідальність саме за участь у такій спільноті потенційний правопорушник не нестиме. Тому на нашу думку, таке формулювання ч. 4 ст. 255 КК України може призвести до збільшення кількості злочинних об'єднань, а саме злочинних спільнот.

Підводячи підсумок, хотіли б звернути увагу на поспішному включенні до КК України такої нової форми співучасті як злочинна спільнота. Її визначення є досить не чітким та не завершеним, що призводить до неможливості точного трактування і правильної класифікації цього об'єднання правопорушників. Також присутня проблема у неможливості притягнення до відповідальності учасників такої спільноти. Ну і зв'язок між нормами Загальної та Особливої частини

втрачено. Через значну кількість прогалин, у правопорушників з'являється можливість уникнути відповідальності, що призводить до недовіри суспільства до правової системи загалом.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 07.05.2022).
2. Фоменко М.В. Створення злочинної спільноти як новелла кримінального закону України: проблеми теоретичного та прикладного характеру (ч. 4 ст. 255 КК). *Злочинність і протидія їй в умовах сингулярності: тенденції та інновації. Сер. : Юриспруденція: зб. тез доп. наук.-практ. конф.* Харків : ХНУВС, МВС, 2021. С. 269–271.
3. Рубель А.М. Криміналістична характеристика злочинних спільнот і злочинних організацій. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету : зб. наук. праць.* Видавничий дім «Гельветика» : МГУ, 2020. Вип.48. С. 108–111.